

УДК 339.9

Плахтій В.М.,
Національний авіаційний університет, Київ
Побоченко Л.М.,
*науковий керівник,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин і бізнесу ФМВ НАУ*

**ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

В умовах глобальних трансформацій транснаціональні корпорації (далі - ТНК), як головні суб'єкти міжнародних економічних відносин, здійснюють обіг своїх фінансів в різних країнах. За рахунок цього, створюються об'ємні економічні сфери, в рамках яких організовано циркулюють великі фінансові потоки.

Однією з головних проблем є підхід щодо подвійного міжнародного оподаткування діяльності ТНК, яке виникло внаслідок поширення філій компаній в декількох країнах. Фактично, різне розташування сприяє ухиленню від відповідальності за порушення прав людини та законодавства про працю й охорону навколишнього середовища, а також уникнення від сплати податків.

Країна походження ТНК може вимагати сплати податку з будь-якого накопиченого прибутку від провадження торговельної діяльності в межах її митної території. Проте, й іноземні країни, де ТНК здійснює торгівлю, також вимагатимуть сплати податку на прибуток, отриманий від господарської діяльності. Виходячи з цього, прибуток ТНК може обкладатись податком двічі, в першу чергу країною, де такий суб'єкт діяльності є резидентом, та країною, де компанія здійснює свою діяльність як нерезидент.

На сьогоднішній день відбулася велика міжнародна криза податкової легітимності завдяки неможливості пошуку законного та дієвого способу встановлення ефективного та справедливого механізму оподаткування, що спричинено різними потоками доходів. Більше того, уникнення міжнародного оподаткування у поєднанні з потужностями

офшорних фінансових центрів та податкових преференцій сприяють заборгованості тих країн, які не потрапляють до категорії розвинених [3]. Крім того, різні типи систем оподаткування створюють невизначеність як для тих, хто здійснює регулювання податків, так і для тих, хто їх сплачує.

Співіснування різних податків сприяє створенню дорогих витрат на суперечки як з ТНК, так і з податковими адміністраторами. Щоб задовольнити це, було запроваджено різні види стратегій податкової гармонізації з метою підвищення відповідальності ТНК. Проте, такі методи гармонізації податків мають певні недоліки. Причиною тому є те, що вони надають платникам податків певний набір варіантів задля зменшення їх податкового навантаження через процес транскордонного податкового арбітражу. Результатом є те, що уряди стають вразливими до конкуренції через агресивні стратегії [3].

Світові дослідження вказують на те, що лише багатостороння співпраця може зупинити негативну податкову конкуренцію. Міністр фінансів США Джанет Йеллен закликала всі уряди підтримувати глобальну мінімальну ставку корпоративного податку, яка становитиме не менше 21%. США працюють з іншими країнами G20, щоб змусити інші країни завершити «30-річну гонку за ставками низького корпоративного податку». Уряди повинні мати стабільні податкові системи, які дозволятимуть отримувати достатній дохід для інвестування в основні суспільні блага та реагувати на кризи, щоб усі компанії справедливо розподіляли тягар фінансування уряду.

Адміністрація президента США оприлюднила план скасування зниження податків колишнього президента Дональда Трампа та підвищення ставок корпоративного податку в США з 21% до 28%. Що найважливіше, він хоче збільшити податкові ставки на закордонні прибутки американських фірм - глобальний нематеріальний прибуток з низьким податком (GILTI) - з 10,5% до принаймні 21%. Це слід розраховувати залежно від країни, включаючи всі податкові преференції - низьке або відсутнє оподаткування певних об'єктів, щоб мінімізувати ухилення.

Казначейство США також прагне досягти міжнародної згоди щодо цифрового податку для таких гігантів, як Amazon і Facebook. Це різко контрастує із загрозою попереднього президента помститися країнам, які намагаються оподатковувати американські технологічні гі-

ганти. Закордонними дослідниками були проведені розрахунки, які засвідчують, що за останнє десятиліття «велика п'ятірка - Facebook, Amazon, Apple, Microsoft і Google - сплатила лише 16% свого прибутку в якості податку. Всупереч цим заявам, більшість скорочень податків призвели до втрат чистого доходу, а скорочення Дональда Трампа призвело до дефіциту в розмірі 275 млрд. дол. США або 7,6% від очікуваного раніше доходу.

Поки країни пропонували дедалі щедріші податкові стимули для залучення інвестицій транснаціональних корпорацій, середньосвітова встановлена законодавством ставка корпоративного податку впала з 40% у 1980 році до 24% у 2020 році.

Оскільки ТНК використовують норми податкового законодавства, які дозволяють мінімізувати податкові платежі, зловживаючи різницею між національними податковими правилами та двосторонніми угодами про подвійне оподаткування.

Таким чином, 500-600 млрд. дол. США або близько 10% до 15% річного глобального податку на прибуток підприємств щорічно втрачаються під час зосередження капіталу ТНК в офшорних зонах, в тому числі прибутку компанії.

Оподаткування прибутку підприємств набагато важливіше для країн, що розвиваються, зокрема, 18,6% податкових надходжень в Африці, 15,5% у Латинській Америці та Карибському басейні та 9,3% у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 2017 році. Податкова конкуренція та уникнення від оподаткування ТНК більше шкодять країнам, що розвиваються. За часткою валового внутрішнього продукту (далі - ВВП) найбільше втратила Африка на південь від Сахари, за нею йдуть Латинська Америка, Кариби та Південна Азія [2].

Уряди країн, що розвиваються, провели реформи, скорочуючи часто прогресивні системи прямого податку на прибуток на користь нібито нейтральних, але фактично регресивних непрямих податків на споживання. МВФ рекомендував оподатковувати працю замість капіталу, який вважається мобільним для оподаткування та навіть схвалював повне скасування податку на прибуток підприємств.

Заохочувані дискредитованим звітом Світового банку про ведення бізнесу, країни, що розвиваються, змагались за зниження ставок корпоративного податку, які впали на п'яту частину порівняно з 1980 р.

Отже, країни з низьким та середнім рівнем доходу щорічно втрачали від 167 до 200 млрд дол. США, приблизно від 1% до 1,5% ВВП. Спостерегались слабкі зв'язки між податковими ставками та інвестиціями, а також темпи зростання.

Дослідження ОЕСР показали, що податкові пільги навряд чи залучають прямі іноземні інвестиції, тоді як дослідження МВФ виявили, що податкова конкуренція «жебрак-сусід» коштує великих втрат для багатьох країн, що розвиваються [2].

Таким чином, ТНК у цьому взаємопов'язаному комплексі явища глобалізації призвели до значного розширення взаємодії компаній через кордони. У той же час існує яскравий розрив у пошуку правильної відповіді щодо сили та міри, до якої податкове адміністрування та податкове законодавство транснаціональних корпорацій є законними та авторитетними в глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Качур А. В. ТНК та їх роль в сучасних міжнародних економічних відносинах / А. В. Качур, Д. В. Могилко // Економіка і суспільство. - № 19. - 2018. - С. 55-62.
2. Anis Chowdhury, Jomo Kwame Sundaram (2021) Only multilateral cooperation can stop harmful tax competition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ksjomo.org/post/imf-world-bank-must-support-developing-countries-recovery>.
3. Zhang, Kailun (2019) To What Extent Transnational Corporations' Tax Administration and Tax-Laws Are Legitimate and Authoritative in the Globalized World. University of Essex [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1j8y2qqg72b67/tax-administration-and-compliance-management-steady-progress-follows-reforms>.